

Lidt om Historisk Samfunds Galleri.

Af F. Hjort.

Gennem de forløbne Aar har vi fra flere Sider modtaget Opfordringer til, at Historisk Samfund burde indsamle Billedgengivelser af saadanne gamle Bygninger, Møbler, Husgeraad, Smykker og Genstande af enhver Art, som stod Fare for at for-gaa, alt dog under Forudsætning af, at der knyttede sig noget ejendommeligt til de enkelte Dele, hvad enten dette nu var i Kunst eller Skønhed, Alder eller Historie, eller hvad der nu kan være værd at bevare Mindet om. Særlig stærkt interesseret i denne Sag er vor mangeaarige Medarbejder i Bestyrelsen Gaardejer Ras. Jørgen Jensen i Sandager Næs, som Gang paa Gang har slaaet til Lyd for at faa denne Gren af vor Virksomhed i Gang. Naar det gennem Aarene først i nogen Maade er lykkedes nu at faa gjort en Begyndelse, er Grunden dels den, at andre Opgaver blev funden at være mere nødvendige, og dels, at Midlerne og andre Betingelser ikke var til Stede udover til Anskaffelse af de enkelte Billeder, som meget spredt og i Ny og Næ blev gengivne i de enkelte Artikler, hvor de hørte hjemme.

Sagen er, at det jo ikke alene drejer sig om at faa tilveje-bragt Billederne, hvilket paa en Maade er den mindste Del af Bekostningen, især naar vi, som undertiden sker, faar disse gratis. Betydelig kostbarere er det at faa Billederne reproducere og trykke i Aarbogen, da Clicheerne maa være ret store, for at Billedet kan blive tydeligt, og derved tager dette jo en forholdsvis stor Plads i Bogen, som paa den Maade faar mindre af anden og maaske mere interessant og nyttig Tekst.

Imidlertid vil Læserne denne Gang faa et lille Udtog at se af Begyndelsen til vort „Galleri“.

Nr. 1. Vi begynder med et Billede af den gamle „Rabølgaard“ i Hølevad Sogn, hvorfra den bekendte „Rabølslæggt“ er udgaet. Læg Mærke til de gamle, lave, klinede Risvægge, der delvis er betrukne med Rør udvendig. 1 a. Vi ser Folketuen med Murstensgulv og en gammel Jernkakkeldovn med Kobberrør og Luge fra Aar 1517, samt det hvidskurede Egetræsbord med faste Bænke langs Væggen, som det har set ud i over 200 Aar.

Nr. 3. Her ser man et Udsnit af det indvendige af en Sulebygning med krogede og øgede Spær i Gmd. Carl Plougs Gaard i Brylle.

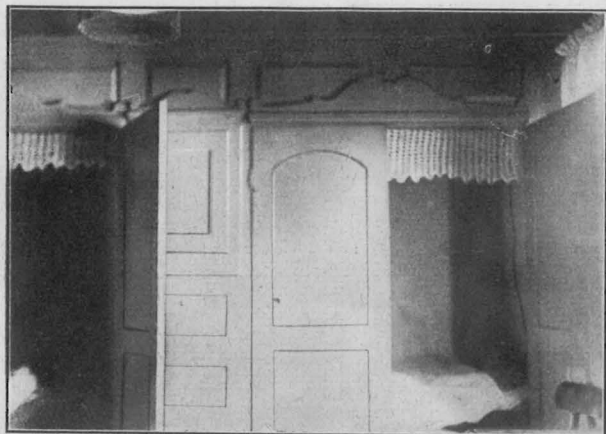
Nr. 1. Rabølgaard.

Nr. 1a. Folkestuen paa Rabølgaard.

Nr. 2 er en Alkoveseng i Gmd. Lars Jacobsens Gaard i Hjelmerup.

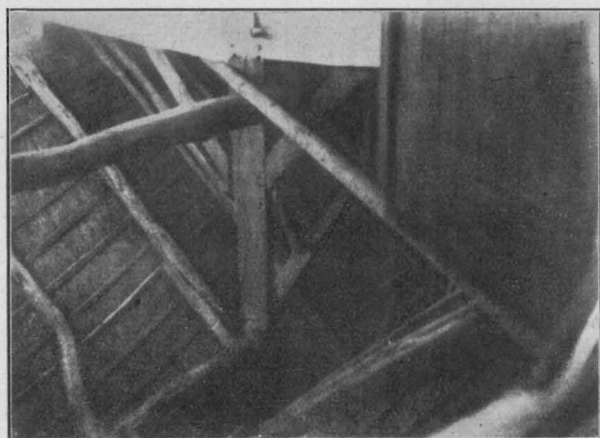
Nr. 4 er et Parti set inde og ude fra af Saxo Jessens Gaard i Lundager i Gamtofte Sogn. En Indskrift fra 1726 lyder: „Soli Deo gloria“ = Gud alene Æren, og „Si Deus pro

Nr. 2. Alkoveseng.

nobis, quis contra nos“. Over Porten staar: „Jeg holdt Proces med Herskabet i 5 Aar om Ejendomsretten. Jeg kjøbte Herskabets Part 1830. Jeg var født 1770 — og modtog Gaarden 1824.“

Nr. 5. Her er et Billede af en af de ældste Sulebygninger

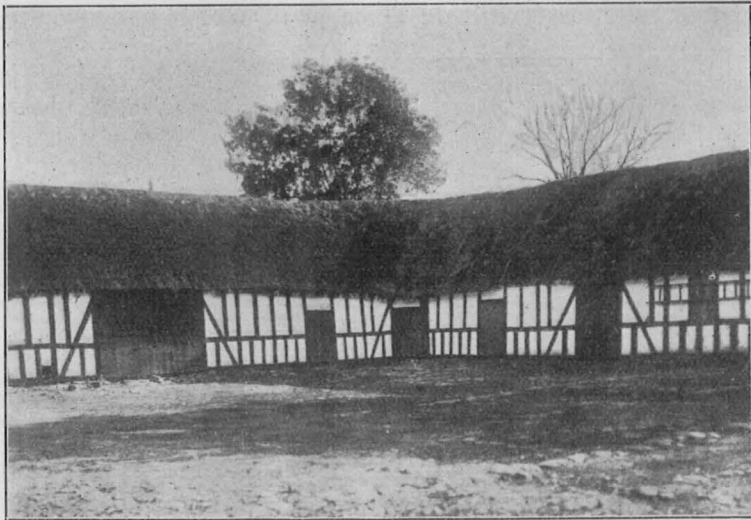
Nr. 3. Det indvendige af en Sulebygning.

paa Fyen nemlig P. Therkilsens Gaard i Hesle i Turup Sogn, som det hidtil ikke er lykkedes Nationalmusæet at erholde Billede af, idet Ejeren og hans Husstand ligesom Bygningerne har bevaret en god Del af Slægtens oprindelige Sky-

hed og Tilbageholdenhed, som var almindelig for 200 Aar siden.
Nr. 6. Billedet forestiller „Nakkegaard“ i Tanderup Sogn tilhørende Julius Jensen. Den er opført 1796, og ved

Nr. 4. Saxo Jessens Gaard i Lundager set udefra.

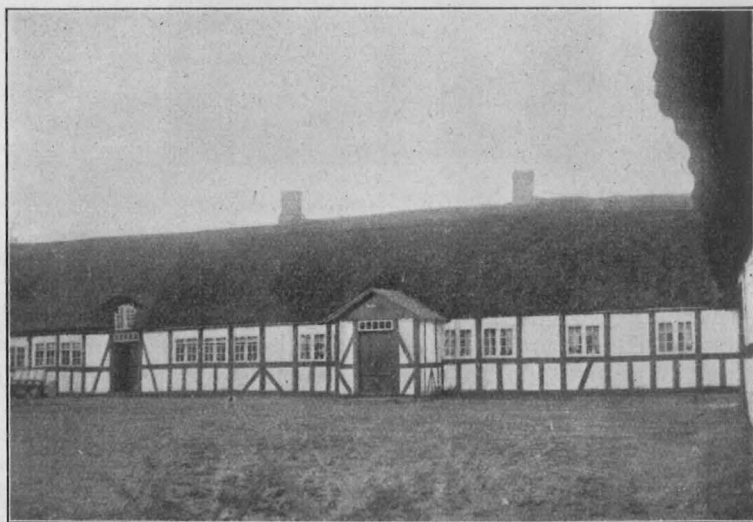
Nr. 4a. Saxo Jessens Gaard i Lundager set indefra.

Porten er en Dør, som kaldes „Naaleøjet“ (6 a.), paa denne har en spansk Officer i 1808 indridset en Indskrift paa Latin, som ses paa Billedet, der kan i Oversættelse gengives saaledes:

„Mine Venner, Skæbnen maa vi følge, hvorhen den drager os hid eller did, men naar Gud raader over os, da bøjer jeg mig endog med Glæde under Skæbnen.“

Nr. 5. P. Therkilsens Gaard i Hesle.

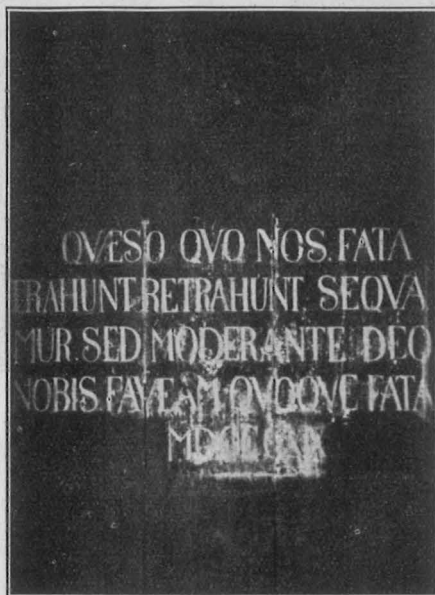
Nr. 6. Nakkegaard.

Nr. 7 er Turup Vandmølle, der ejes af Møller Kjær, som har faaet Ejendommen med sin Kone. Møllen blev i 1530 skænket til Nyborg Fattigvæsen, og i Bygningen var den Gang

foruden Vandmøllen kun 2 Stuer; først senere, da Møllen overgik til privat Eje, blev Bygningerne udvidede, men de klinede Risvægge findes endnu.

Nr. 8. Her ses Sognefoged Anton Jensens Gaard i Brylle. Man lægger Mærke til den i Haven store udbyggede Karnap og den bag ved liggende udbyggede Bagerovn.

Fra flere Medlemmer har man ogsaa ønsket at faa optaget og gengivet i Aarbogen enkelte karakteristiske Billeder af Na-

Nr. 6a. »Naaleøjet«.

turen og Landskaber, for at dette paa denne Maade kunde blive bevaret, og da navnlig fra Steder, som stod Fare for at blive forandret. Dette kan jo da til Tider ske, bl. a. hvor man bryder en Herregaard, Præstegaard eller Bondegaard ned for i Stedet at opføre en Landsby af Statshuse. Men i Almindelighed er det vanskeligt at faa optaget Billeder af Landskab og Natur, som paa tilfredsstillende Maade gengiver Indtrykket, som man gerne vilde bevare det, nemlig fordi Naturen ligesom fortøner sig i Billedet, og Højdeforholdene kommer ikke rigtig til sin Ret. — Her gengives nu et Billede af det sjældne naturskønne Sted:

Nr. 9 „Mølleknappe“ i Kjærte Sogn, der ejes af Hans J. Hansen, der omhyggeligt opbevarer en stor Mængde gamle Dokumenter vedrørende Gaarden og Slægtens Historie. Det mærkelige Navn, siger Sagnet, skal hidrøre fra, at en Møller i

en fjærn Fortid var bekendt for sin „Knaphed“ med at give Bønderne tilbage, hvad deres var, og derfor fik Møllen Navn derefter. Mølle og Gaard ligger ved Brænde Aa og er omgivet

Nr. 7. Turup Vandmølle.

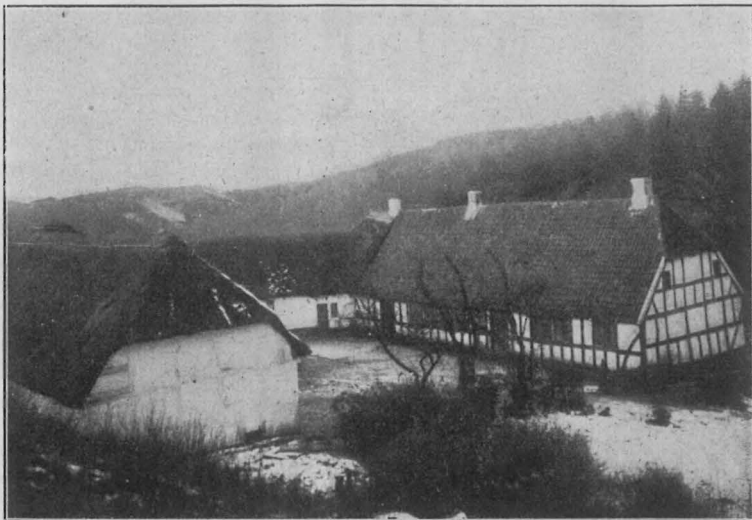

Nr. 8. Sognefoged Anton Jensens Gaard i Brylle.

af høje skovklædte Bakker mod Nord og Vest, som giver Stedet et sjældent smukt Udseende, der trækker mange Turister til. Ejendommen ejedes i 1775 af en Herredsfoged, Kammerraad

Hans Bagge, der solgte den i 1791. Han lod den østlige Længe, hvori „Skriverstuen“ var, nedrive og af Materialerne opføre et Hus i Assens, som staar der endnu.

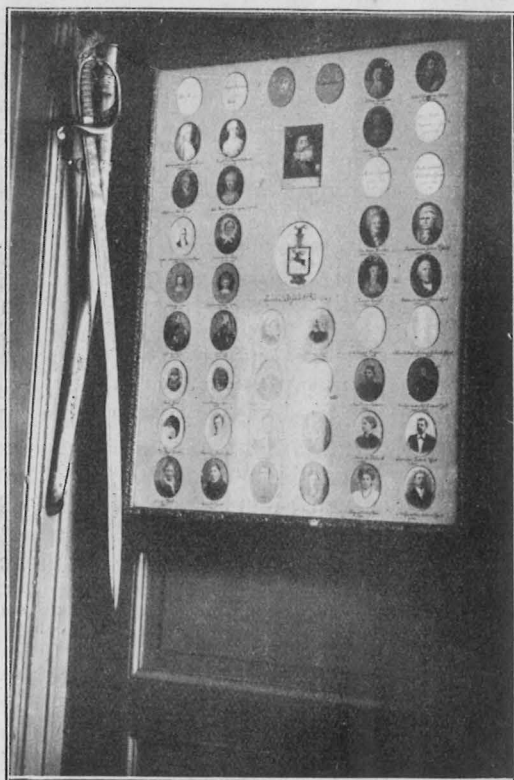
Medens vi i ovenstaaende har vandret omkring og set paa forskellige gamle og ejendommelige Bøndergaardene og imellem kigget lidt indenfor i en enkelt Stue, saa vil vi nu til Slut se indenfor og betragte nogle andre gamle Sager fra jævne, almindelige Borgerhjem. Allerførst skal Læseren præsenteres for

Nr. 9. »Mølleknappe«.

en sjælden Sabel, som ses paa vedføjede Billede Nr. 10. Jeg har købt den paa en Auktion i København for henimod en Snes Aar siden. Da var den bleven indsat hos en Pantelaaner, og da Sabelen ikke til den udløbne Tid blev indløst af Ejeren, blev den sammen med meget andet stillet til Auktion. Jeg fik Underretning derom og købte den af Interesse for dens Historie. Sabelen har nemlig tilhørt den bekendte Forkæmper, ja Faderen til de danske Skytteforeninger, Oberstløjtnant Edvard Nielsen. Det er nemlig denne Mands Æressabel, som blev overrakt ham ved en meget stor Skyttefest i Svendborg 1866 af Svendborg Amts Skytteforening. Æressabelens Hæfte er af Københavns Prøvesølv (3 Taarne) og har en massiv Sølvløve som Hoved; Løven har rejst sig paa Bagbenene og som Tegn paa Vrede løftet højre Forpote højt i Vejret, sagtens som Symbol paa Danmark, der er vred over Ranet af Sønderjylland, der ønskes tilbage. Oberst Edvard Nielsen havde jo før Krigen 1864 faaet stiftet Skytteforeninger i Sønderjylland, ligesom han efter Krigen med megen Iver fik saadanne

dannet overalt her paa Fyen ved at gaa fra Dør til Dør og tale for Sagen. Sabelen bærer Indskriften paa Klingen: „Før Fædreland og Frihed“ og paa den anden Side: „Til Kaptein Edvard Nielsen fra Svendborg Amts Skytteforening 1866.“ — Det er saaledes netop i Aar 60 Aar siden denne Æressabel, der er enestaaende i sin Slags, blev overrakt

Nr. 10. Edvard Niensens Æres-Sabel og en Slægttavle.

Edvard Nielsen. Oberstløjtnanten var meget glad for den Ære, der hermed var vist ham, og han bar ofte og gerne Sabelen. Jeg har set ham med den her paa Baagegaard, hvor Skytterne ofte holdt Øvelser for Aar tilbage.

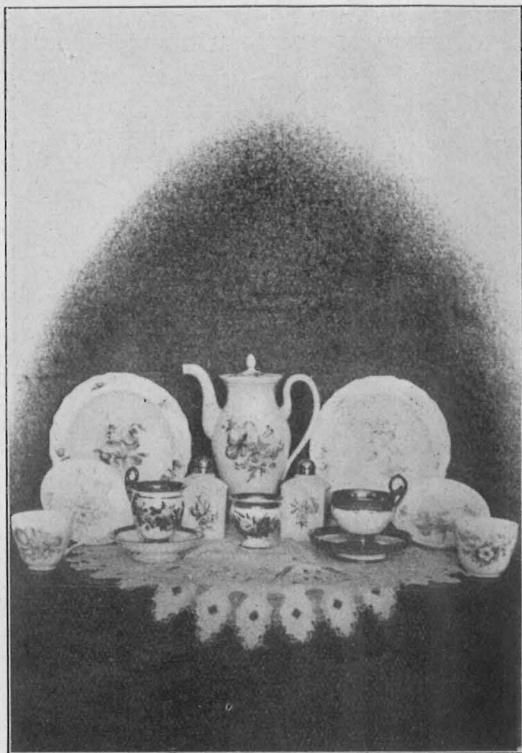
Edvard Nielsen var hele sit Liv Ungkarl og brugte undertiden den spøgefulde Udtalelse, at „de danske Skytteforeninger er mit eneste Barn.“ — Han blev i sin høje Alder en Særling, var plaget af en gnavende Sygdom, som efter store Lidelser tog Livet af ham og gjorde Ende paa hans pinagtige Ensømhed. En Ungdomsven, en højtanset Officer, arvede Æressabelen, som atter efter denne Mands Død gik over til en mindre

haabefuld Søn, der ogsaa var Soldat. Fra denne er den kommen paa Laanekontor og stillet til Auktion, hvor jeg købte den. Jeg har haft megen Glæde ved at vise Sabelen frem til en Mængde Mennesker, der havde Interesse af at se det sjældne Stykke.

Edvard Emil Peter Nielsen er født i Odense 17. April 1824 og traadte 1848 som frivillig ind i Hæren (3. Batl.), blev Løjtnant samme Aar og kom til 3. Forstærkningsbatl., hvormed han deltog i Slaget ved Fredericia, hvor han blev saaret, og udnævnt til Premierløjtnant i 1850, i Slaget ved Isted. Efter Krigen var han en kort Tid Adjudant hos Oberst Wilster og kom derefter til 9. Batl. samt i 1860 til 7. Batl. i Nyborg, hvor han med Undtagelse af den ved Krigen 1864 foraarsagede Afbrydelse — han førte da Kompagni og blev Kaptajn — tilbragte Resten af sin Tjenestetid; han afgik fra Linien 1881, blev da Forstærkningskaptajn ved 35. Batl. og afskediget 1886, hvorefter han 1889 fik Oberstløjtn.s Karakter. I 1878 benaadedes han med Fortjenstmedaillen i Guld, ligesom baade Fyenboer og Sønderjyder paa forskellig Maade har hædret ham. Ved en Skyttefest i Brahetrolleborg 1893 overrakte han de deltagende Sønderjyder et Gavebrev lydende paa 8000 Kr. til Støtte for de Foreninger, der kæmpede for Danskhedens Bevarelse. Ligeledes skyldes det Oberstløjtn. Edvard Nielsen, at Landet inddeltes i over 400 Kredsforsanderskaber, og at der oprettedes en Mængde Damekomiteer. Han døde 9. April 1899.

Æressabelen hænger ved Siden af en af mine Slægtstaveler, bestaaende af 9 Slægtsled i Billeder. Den ældste, min Tipoldefaders Oldefader er født 1603. Det er af megen Interesse at have Billeder af de gamle Forfædre og deraf at kunne se, hvorledes de forskellige Træk m. v. er nedarvede fra Slægt til Slægt. Paa denne Maade kan man altsaa i nogen Maade kontrollere Gangen i den ydre Udvikling; og maaske tør man af denne delvis slutte sig til, at det har sig paa lignende Maade hos det indre Menneske med det aandelige. Ogsaa dette kan man ofte føre en delvis Kontrol med gennem de hedenfarnes aandelige Produkter, hvor saadanne er bevarede, navnlig gennem Familiebreve, i hvilke Menneskets sande Væsen oftest kommer til Syn. — Dersom man har et nogenlunde fyldigt Materiale af saadanne gamle Breve, og man har Billeder ved Siden af, saa vil man temmelig let kunne danne sig en ret vel begrundet Mening om de enkelte af Forfædrene som Menneske; og derudfra vil man igen meget let og nøjagtigt kunne forstaa, hvorfra man har arvet de enkelte Træk af ens egen Person og Væsen. Det gode, vi har, vil, jo ældre og mere konstant det findes, være solidt at slide af og glædeligt at bygge videre paa. Det onde eller mindre gode vil ligeledes, jo ældre og mere indgroet det er i Slægten, være saare vanskeligt at frigøre sig for, selv gennem et helt langt Liv. Men lykkes dette ikke helt for os selv, saa kan vi dog maaske have bedre

Held med os, naar vi opdager den samme Skrøbelighed hos Børnene, da ved at „bøje Grenen“, medens den er ung, og senere ved at belære dem derom, maaske ogsaa opnaa den Glæde og Tilfredshed at opleve at se en Del af det onde drage af Sted ud af Slægten, samtidig med at det gode fremmes. Dette er en

Nr. 11. Gammel københavnsk Porcellain.

Lykke, som vanskelig kan beskrives, men maaske bedre tænkes.

Saa meget vil dog nok kunne forstaas af de fleste, at det ikke helt er uden Nytte at beskæftige sig med Ting, som hører indenfor Historisk Samfunds Rammer.

Paa Billede Nr. 11 findes en Del gammelt københavnsk Porcellæn, ligesom der paa Billede Nr. 12 er en lille Samling saxisk Porcellæn. Disse Porcellænsager stammer fra min Tipoldefader, Grosserer Johan Gjerløff, som var den første, der indførte det saxiske Porcellæn her til Landet og var Leverandør til Hoffet. Han var en Tid en temmelig velstaaende Mand, men blev delvis ruineret ved en ny Toldlov, som hindrede hans Forretning. Hans Kone, Else Marie

Hansen, var Søster til Oehlenschlägers Moder, Martha Marie Hansen, og derfor nævner Digterkongen hende undertiden i sine Erindringer. Han siger bl. a.: Min Moder havde en Søster, der var gift med en velhavende Kjøbmand Gjerløff, som ejede sin egen Gaard i Magstræde; hun gjorde os undertiden Formiddagsbesøg og vi hende; men vi saa aldrig hendes

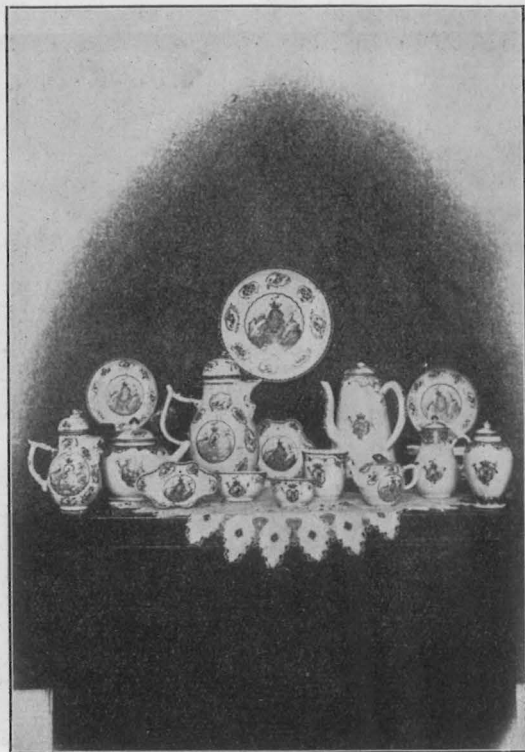

12. Gammel saxisk Porcellain.

Mand. Da hun en Gang hørte, at jeg skulde være Kjøbmand, sagde hun spodsk: „En Kjøbmand uden Penge, det er det samme som en Viol uden Strenge!“ Det var al den Trøst, jeg fik hos hende.“ — Vi ser altsaa her, at denne Bemærkning ikke har gjort godt paa Oehlenschläger, hvad jo er saare forstaaeligt; men rimeligvis er den Grunden til, at han ikke blev Købmand og sagtens i saa Tilfælde ikke var bleven til noget; nu blev han Digter og en af Danmarks største, som han antagelig indirekte kan takke sin Møster for, især da hun havde Forbindelse i Kunstnerkredse, som næppe har været uden Indflydelse paa, at Oehlenschläger blev det, han blev. — Johan Gjerløff hørte til en meget anset og dygtig Købmandsslægt, af hvilke

der samtidig var 4 Brødre i København, som handlede med Porcellæn. Chr. Gjerløff overtog Fabrikken i Store Kongensgade 1749 og overdrog den 1779 til „den kgl. danske Porcellænsfabrik“, der jo er saa bekendt den Dag i Dag.*)

Paa Billede Nr. 13 ses en Del af en Samling ostindisk

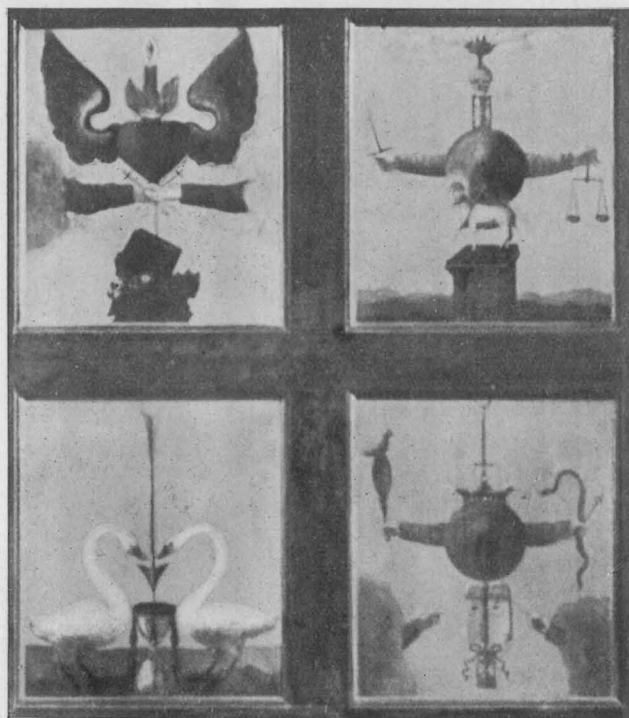

13. Gammel ostindisk Porcellain.

Porcellæn, som har tilhørt min Tiptipoldefader, Supercago Peter Fenger. Han var den første af denne bekendte Slægt, som bosatte sig her i Landet, f. 1688, † 1737. Paa sine mange Rejser til Ostindien og Kina i sin Ungdom havde han set, at man der i Stedet for Tinservice, som da brugtes herhjemme, brugte Porcellæn, Fade, Tallerkener, Kander og Kopper m. v. Peter Fenger købte sig derfor et Stel af dette Por-

*) Se Slægten Gjerløff af F. Hjort og i Danmarks Riges Historie, B. 5 S. 121 findes et Billede af Grosserer Johan Gjerløffs ene Stue i Magsstræde Nr. 37. Stuen er nu opbevaret paa Nationalmuseet paa Prindsens Palæ.

cellæn, lavet efter sit eget Ønske af helt hvidt Porcellæn, pakkede det ned i Lasten paa sit Skib og førte det herhjem til Danmark, hvor han lod det hele haandmale med sit Navnetræk „P. F.“ og Vaaben, en graa Fugl (Fenge) i et blaåt Skjold med Handelens og Søfartens Guder i lyserøde Klæder paa hver Side af Skjoldet, siddende paa en Del blaa Tønder og Pakkasser. Over Skjoldet en Hjælm med femtakket Guld-

Loftmaleri fra en Kirkestol i Holmens Kirke.

Krone, hvorudaf rækker en Arm i Harnisk med en Guldnøgle i sin Haand. Porcellænet pakkede Fenger atter i sit Skib og sejlede til Ostindien med det for at faa det paamalede brændt ind i Porcellænet. Det hele er udført overmaade fint og nydeligt og er selvfølgelig en stor Sjældenhed, da det er det eneste i sit Slags. Samlingen er opbevaret i Slægten med stor Pietet til denne Dag.

Nr. 14. Jeg ejer en Kopi af et Loftsmaleri af Slægtens 300 Aar gamle Kirkestol i Holmens Kirke, forestillende en symbolsk Fremstilling af den kristne Tilhørers Andagt under Prædikenen. Kun det originale Maleri er endnu opbevaret og hæn-

ger paa en Væg i Kirken tillige med et Maleri af Grundlæggeren af Kirkestolen, Gabriel Jacobsen Kjøng og hans Familie.

Før jeg slutter, vil jeg gerne opfordre Medlemmer til at indsende til Bestyrelsen saadanne Billeder (med Beskrivelse), som de mener, der knytter sig betydelige Minder til, som det er af Værdi for vore Efterkommere at eje. Billederne kan være af Landskaber og enkelte Beboelser, Slotte, Gaarde eller Huse eller Dele deraf, som de ser ud, ude og inde; desuden af Redskaber, Værktøj, Inventar, Smykker, Klæder, ja ogsaa Personer, som i en eller anden Henseende har været af særlig Betydning. Paa denne Maade kan „Historisk Samfund“ dog i nogen Maade bidrage til at bevare Minderne om det gamle og gode, som i vore Dage ellers staar i megen Fare for at gaa helt til Grunde. Vi maa nemlig huske paa, at flere af de nye Love bidrager sin store Del til ved de byrdefulde Skatteudskrivninger at nedbryde mange Hjem og splitte mange hidtil betydelige Slægter, som snart kun vil have Minderne tilbage af det Sted, som i Aarhundreder har været et godt Hjem for Familien; og dersom vi ikke hjælper til med at bevare Minderne, vil ogsaa disse forsvinde som Dug for Solen. Billederne og Minderne er dog, om end kun en ringe Del, en Slags Erstatning for det, som er gaaet til Grunde; lad os derfor bevare disse.